

СТ А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Радослава Янкулова, доцент по Конституционно право в Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски“, член на научното жури

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научна област: 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление: 3.6. „Право“, докторска програма „Конституционно право“

Автор: Васил Георгиев Илиев, докторант в редовна форма на обучение към катедра „Публичноправни науки“, Юридически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Тема на дисертационния труд: „Основни задължения на гражданите в българските Конституции“

Научен ръководител: доц. д-р Христо Паунов

Уважаеми членове на научното жури,

С Заповед №РД-22-2395 от 26.11.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм назначена за вътрешен член на научното жури и в срок представям на Вашето внимание настоящото становище по дисертационния труд.

Васил Илиев е зачислен в редовна докторантура със Заповед №РД-21-263 от предсрочно с право на защита с Решение на ФС на ЮФ, Протокол №134/07.10.2025 г. Дисертационният му труд бе обсъден в катедрата по Публичноправни науки на заседание, проведено на 13.11.2025 г. Катедрата направи предложение до Факултетния съвет на Юридическия факултет за откриване на процедура по публична защита на дисертацията, което бе утвърдено с положително решение.

В периода на докторантурата Васил Илиев извършваше учебно-методическа и педагогическа дейност, изразяваща се в провеждането на семинарни занятия по учебната дисциплината Конституционно право с първи курс, редовно обучение в специалност „Право“ на Юридическия факултет. Подходът му към процеса на преподаване включваше разработване на тематични казуси, вдъхновени от натрупаната практика на Конституционния съд, чрез които изучаваното учебно съдържание се усвояваше от студентите в контекст на конкретни конституционноправни проблеми.

Васил Илиев е участвал с доклади (които впоследствие са публикувани) в няколко научни форума, организирани както от Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“, така и от други факултети и научни институции. Обсъжданата дисертация представлява логичен завършек на положените в периода на докторантурата усилия на докторанта.

I. Общо описание на представения дисертационен труд

Дисертацията е с общ обем от 241 страници, които съдържат увод, три глави, заключение и библиография. Трудът включва 479 бележки под линия, като източниците са надлежно цитирани. Приложена е и Декларация за оригиналност от автора, както и справка за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 26 от Закона за развитието на академичния състав в Република България за област на висше образование: 3. „Социални, стопански и правни науки“; професионално направление: 3.6. „Право“.

Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертацията и приносите ѝ са коректно посочени в него.

Езикът на автора е юридически прецизен, ясен и логически издържан, което спомага за възприемането на труда от широк кръг читатели.

Актуалността и дисертабилността на темата са безспорни. Темата е малко разработвана в съвременната българска конституционноправна книжнина и остава в сянката на изследванията, посветени на основните права. Поради това и авторът си поставя за цел да запълни празнината в правните изследвания. Значимостта на избраната тема на дисертацията се обуславя от обстоятелството, че спазването на юридическите задължения, които са с ранг на основни, прави възможно функционирането и поддържането на конституционно организираното гражданско общество. Разполагането на темата на изследването в ретроспективен, исторически контекст и в частност разглеждането ѝ през призмата на уредбата на основните задължения в тоталитарните Конституции от 1947 и 1971 г. допринася за осмислено вникване в ценностния преход, която настъпва с приемането и влизането в сила на действащата Конституция от 1991 г.

Трудът поставя ударение върху нормативния анализ на позитивноправната уредба на основните задължения с прилагане на познатите ни методи на тълкуване – исторически, сравнителноправен, лингвистичен. Поставените задачи и избраната методология на изследването предпоставят интердисциплинарен подход, който изискват задълбочени познания по теория и история на държавата и правото и общата част на гражданското право. Видно от обсъжданото съдържание, докторантът притежава и умело използва знанията си във всеки от тези правни отрасли за да развие темата си.

По-конкретно качествата на труда могат да се очертаят както следва:

В структурно отношение глава първа, озаглавена „Същност на основните задължения на гражданите“, се състои от пет основни точки, всяка от които е допълнително систематизирана чрез подточки. В нея авторът пестеливо, но целенасочено представя правно-историческата среда, от която израства разглежданата в дисертацията правен институт. Приносен аспект в тази част от изложението е, че позволява действащата позитивноправна уредба на основните задължения на гражданите да бъде осмислена в контекста на исторически им генезис и еволюция. Прокараното понятийно разграничение между изследвания институт и сходни правни фигури (юридическо задължение,

правно задължение, правен дълг и субективно задължение) придава допълнителна познавателна стойност на дисертационния труд. Известни на теорията тези и становища са обогатени от автора през призмата на неговия аналитичен прочит. Приносен момент в глава първа е и вложеното усилие да се формулира дефиниция за „основни задължения на гражданите“. Предложеното от автора определение е построено върху солидна доктринална основа, включваща представяне на водещите теории за възникване на разглеждания правен институт и изграждане на видова класификация на основните задължения на гражданите. Тъй като при основните задължения като вид юридически задължения модалността на правилото за поведение е от императивен тип, полагащо се място в глава първа от дисертацията е посветено и на правните гаранции за тяхното изпълнение.

Втората глава от дисертацията е посветена на ретроспективно представяне на уредбата на основните задължения на гражданите в Търновската Конституция от 1879 г. и в Конституциите на Народна република България от 1947 г. и 1971 г. Възприетият от автора формално-юридически поход при анализа на позитивноправната регулация е съпътствано с изложение на политическите и историческите подробности около създаването на съответната конституционна уредба, което захранва тази част от дисертацията с допълнителна познавателна стойност. Изследваният широк каталог с основни задължения позволява на автора да заключи, че „[п]о време на действието на Конституциите от 1947 и 1971 г., присъщо за тоталитарните политически режими, се поставя ударение върху задълженията на гражданите и върху необходимостта от „единство на правата и задълженията“. В тази рамка се търси неутрализиране на притегателната сила на правата и свободите чрез отрезвителното действие на задълженията, което на практика служи за оправдание на силната и господстваща позиция на държавата спрямо гражданското общество.“

Третата глава от дисертацията поставя ударение върху уредбата на основните задължения на гражданите в действащата Конституция от 1991 г. Изложението в нея е разположено на широка емпирична основа, която обхваща конституционните проекти и дебатите в рамките на VII-то Велико Народно събрание. Позоваването на стенографските дневници на VII-то Велико Народно събрание допринася за изясняване волята на народните представители, участвали в обсъждането и гласуването на относимата към темата на дисертацията позитивноправна уредба. Синтезираните от автора позиции, изразени в хода на дебатите по приемане на действащите конституционни разпоредби, свързани с основните задължения на гражданите, е с приносен характер за процеса на тяхното историческо тълкуване.

Приносен момент е и аналитично представената практика на Конституционния съд и на съдилищата от системата на съдебната власт по темата на дисертацията. Изложението в тази му част би спечелило, ако авторът бе вложил изследователско усилие да открие носещите мотиви, с които конституционната юрисдикция обявява за противоконституционни законодателни разрешения, които обвързват неупражняването на гарантирани по Конституция основни права със санкция, присъща за неизпълнение на юридически задължения. Анализът на този аспект от конституционната юриспруденция би задал хоризонт за

разгръщане на изследвания институт в контекста на доктрината за ненакърнимото ядро на основните права.

В заключителната част на дисертационния труд подробно са обобщени основните резултати от изследването. Формулирани са и съответни предложения

II. Заключение:

Изложеното до тук, вкл. посочените конкретни приноси моменти, но и очертаното пространство за подобрене, обуславя положителната ми оценка за дисертационния труд „Основни задължения на гражданите в българските Конституции“. Докторантът е представил сериозно и задълбочено изследване. Маркираните научни и приноси резултати са свидетелство за задълбочените познания, аналитичната прецизност и способността за самостоятелна научноизследователска работа на докторанта Васил Илиев.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав и на неговия Правилник, както и на Правилника на развитието на академичния състав на ПУ. Затова предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователна и научна степен „доктор“ на Васил Георгиев Илиев, редовен докторант към катедра „Публичноправни науки“ на Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Член на научното жури:

Доц. д-р Радослава Янкулова

Пловдив, 12.01.2026 г.